

KURUMSAL YÖNETİM
VE
MUHAFAZAKÂR MUHASEBE

Dr. Sevgi CENGİZ

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz

KURUMSAL YÖNETİM VE MUHAFAZAKÂR MUHASEBE
Dr. Sevgi CENGİZ

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak
©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.
2021 Ocak, Ankara

ISBN No: 978-605-7877-85-7

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd.Şti.
Sertifika No: 47865
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48
Tel: 0(312) 341 36 67

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay/Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com

KURUMSAL YÖNETİM
VE
MUHAFAZAKÂR MUHASEBE

Dr. Sevgi CENGİZ

ÖNSÖZ

İşletmeler toplumların ve ekonomilerin ayrılmaz birer parçasıdır. Kurumsallık ise günümüzün hızla değişen ve rekabetçi ortamında işletmeler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. “Bir işletmenin paydaşları arasındaki ilişkileri düzenleyen” kurumsal yönetim sistemi, geçmişin -işletme sahiplerini tek otorite olarak gören ve çıkar çatışmalarına sıklıkla sebep olan aile işletmesi anlayışından, günümüzün -bütün menfaat ve pay sahiplerini sürece dâhil eden işletme anlayışına geçişte şüphesiz önemli rol üstlenmiştir.

Muhafazakâr muhasebe kavramı ise muhasebe bilgi sisteminin manipüle edilmemiş, şeffaf ve doğrulanabilir finansal bilgi üretebilmesi açısından gerekli olan anahtar kavramlardan birisidir. Temelde muhasebenin temel kavramlarından olan “ihtiyatlılık” kavramından türeyen muhafazakâr muhasebe, “muhtemel kârları hemen realize etme, ancak muhtemel zararlar için hemen harekete geç” prensibi doğrultusunda, işletmelerin henüz gerçekleşmemiş kârları için herhangi bir işlem yapılmaması ancak gerçekleşmesi muhtemel olan zararları için vakit kaybedilmeden karşılıklı ayrılarak önceden tedbir alınması esasına dayanır.

Kurumsal yönetim ve muhafazakâr muhasebe kavramlarının her ikisinin de temelde şeffaf, doğrulanabilir ve kaliteli finansal bilgi üretmek ve muhasebe bilgi sisteminde manipülasyonun önüne geçmek amacı güttüğü fikrinden hareketle, iki kavram arasındaki ilişkiye dair uluslararası literatürde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların temel olarak “güçlü kurumsal yönetim yapısına sahip olan işletmelerde muha-

fazakâr muhasebe uygulamalarının artış gösterdiği" sonucuna ulaştığı görülmektedir.

Dr. Sevgi CENGİZ'in Türkiye'de kurumsal yönetim ve muhafazakâr muhasebe ilişkisini Dünya örnekleriyle karşılaştırmalı olarak bütün yönleriyle ele aldığı bu değerli çalışmasının da hem akademik literatüre, hem de uygulayıcılara katkı sağlayacağından eminim.

Doç. Dr. Mehmet Emin KARABAYIR
Kafkas Üniversitesi

Annem Esengül CENGİZ'e

ve

Babam Ahmet CENGİZ'e...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
KISALTMALAR	13
GİRİŞ	15
BİRİNCİ BÖLÜM: KURUMSAL YÖNETİM	17
1.1. Kurumsal Yönetim Kavramı	17
1.2. Kurumsal Yönetimin Amacı, Önemi ve Faydaları	19
1.2.1. Kurumsal Yönetimin Amacı	19
1.2.2. Kurumsal Yönetimin Önemi	20
1.2.3. Kurumsal Yönetimin Faydaları	22
1.3. Kurumsal Yönetimin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	24
1.3.1. Kurumsal Yönetimin Ortaya Çıkış Nedenleri	24
1.3.1.1. Finansal Krizler	25
1.3.1.2. Muhasebe Skandalları	27
1.3.1.3. Küreselleşme	29
1.3.2. Dünyada ve Türkiye’de Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi	29
1.3.2.1. Dünyada Kurumsal Yönetimin Gelişimi	29
1.3.2.2. Türkiye’de Kurumsal Yönetimin Gelişimi	35
1.4. Kurumsal Yönetim İlkeleri	37
1.4.1. Adillik (Eşitlik) İlkesi	37
1.4.2. Şeffaflık İlkesi	38
1.4.3. Hesap Verebilirlik İlkesi	39
1.4.4. Sorumluluk İlkesi	40
1.5. Kurumsal Yönetim Sistemleri ve Mekanizmaları	40
1.5.1. Kurumsal Yönetim Sistemleri	40
1.5.1.1. Anglosakson Kurumsal Yönetim Sistemi	40
1.5.1.2. Kıta Avrupası Kurumsal Yönetim Sistemi	41
1.5.2. Kurumsal Yönetim Mekanizmaları	43
1.6. Kurumsal Yönetim Teorileri	44

1.6.1. Mülkiyet Hakları Teorisi	44
1.6.2. Vekâlet Teorisi (Temsil Teorisi).....	45
1.6.3. Paydaş Teorisi	46
1.6.4. Hissedar Teorisi.....	47
1.7. Dünyada ve Türkiye’de Kurumsal Yönetim	
Uygulamaları ve Düzenlemeleri	48
1.7.1. Dünyada Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri.....	48
1.7.1.1. ABD’de Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri	48
1.7.1.2. İngiltere’de Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri	50
1.7.1.3. Almanya’da Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri	52
1.7.1.4. Japonya’da Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri	54
1.7.2. Türkiye’de Kurumsal Yönetim Uygulamaları ve	
Düzenlemeleri.....	55
1.7.2.1. Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) ...	55
1.7.2.2. Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği Tarafından	
Yapılan Çalışmalar	56
1.7.2.3. Borsa İstanbul Tarafından Yapılan Düzenlemeler	57
1.7.2.4. Kamuyu Aydınlatma Platformu Tarafından	
Yapılan Düzenlemeler.....	61
1.7.2.5. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	
Tarafından Yapılan Düzenlemeler	61
1.7.2.6. Türk Ticaret Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler.....	63
1.7.2.7. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yapılan	
Düzenlemeler	64
1.7.2.7.1. Kurumsal Yönetim İlkeleri	65
1.7.2.7.2. Kurumsal Yönetim Uyum Derecelendirmesi	66
İKİNCİ BÖLÜM: MUHAFAZAKÂR MUHASEBE	69
2.1. Muhafazakâr Muhasebe Kavramı.....	69
2.1.1. Muhafazakâr Muhasebe Türleri	73
2.1.1.1. Koşullu Muhafazakâr Muhasebe.....	74
2.1.1.2. Koşulsuz Muhafazakâr Muhasebe	75
2.2. Muhafazakâr Muhasebenin Tarihsel Gelişimi	77

2.3. Muhafazakâr Muhasebenin Temelleri	78
2.3.1. Sözleşmeler	78
2.3.1.1. Yönetici Kâr Payı Sözleşmeleri	79
2.3.1.2. Kredi Sözleşmeleri	80
2.3.1.3. Maliyet Artı Kâr Sözleşmeleri	82
2.3.1.4. İş Sözleşmeleri	83
2.3.2. Davalar	83
2.3.3. Vergiler	85
2.4. Muhafazakâr Muhasebeye İlişkin Yasal ve Kurumsal	
Düzenlemeler	85
2.4.1. Vergi Hukuku Kapsamında Muhafazakâr Muhasebe	86
2.4.1.1. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	87
2.4.1.2. Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	88
2.4.1.3. Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı	89
2.4.2. Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu	
Kapsamında Muhafazakâr Muhasebe	89
2.4.3. Tek Düzen Muhasebe Sistemi Kapsamında	
Muhafazakâr Muhasebe	90
2.4.4. Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları	
Kapsamında Muhafazakâr Muhasebe	90
2.5. Muhafazakâr Muhasebenin Ölçüm Yöntemleri	93
2.5.1. Kazançların Asimetrik Zamanlılığı	93
2.5.2. Piyasa Değerinin Defter Değerine Oranı	95
2.5.3. Tahakkuklar ve Nakit Akışlarının Asimetrisi	98
2.5.4. Negatif Tahakkuklar Yöntemi	99
2.5.5. Gizli Yedek Akçeler Yöntemi	103
2.6. Muhafazakâr Muhasebe Kavramının	
Değerlendirilmesi	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KURUMSAL YÖNETİM VE MUHAFAZAKÂR	
MUHASEBE İLİŞKİSİ: BİST ÖRNEĞİ	107
3.1. Kurumsal Yönetim ile Muhafazakâr Muhasebeye İlişkin	
Yapılan Çalışmalar	113
3.2. Kurumsal Yönetim ve Muhafazakâr Muhasebe İlişkisi: BİST	
Örneği	117
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	117
3.2.2. Araştırmanın Kısıtları	118

3.2.3. Araştırmanın Örneklem Seçimi ve Veri Toplama Tekniđi	119
3.2.4. Araştırmanın Hipotezleri ve Modelleri	121
3.2.5. Muhafazakâr Muhasebe ve Kurumsal Yönetim İlişkisi	121
3.2.5.1. Muhafazakâr Muhasebe	122
3.2.5.2.1. Tahakkuk Esaslı Muhasebe Yöntemi	122
3.2.5.2. Kurumsal Yönetim Göstergesi.....	123
3.2.5.2.1. Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu	123
3.2.5.3. Kontrol Deđiřkenleri.....	123
3.2.5.3.1. Yönetim Kurulu Bağımsızlığı	124
3.2.5.3.2. Finansal Kaldıraç.....	124
3.2.5.3.3. Firma Büyüklüđü.....	124
3.2.5.3.4. Firma Yaşı	125
3.2.5.4. Kukla Deđiřkenler.....	125
3.2.5.4.1. CEO ikiliđi.....	125
3.2.5.4.2. Denetim Kalitesi	125
3.3. Deđiřkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri ve Korelasyon Dağılımları.....	126
3.4. Modellerin Tahmini ve Bulgular	129
3.4.1. Muhafazakâr Muhasebe ve Kurumsal Yönetim İlişkisi Modeli Tahmin Sonuçları.....	129
3.5. Bulguların Değerlendirilmesi.....	133
3.5.1. Muhafazakâr Muhasebe ve Kurumsal Yönetim İlişkisi.....	133
SONUÇ VE ÖNERİLER	137
KAYNAKÇA.....	141

KISALTMALAR

AASB:	Avustralya Muhasebe Standartları Kurulu (Australian Accounting Standards Board)
AICPA:	Amerikan Mali Müşavirler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants)
APB:	Muhasebe İlkeleri Kurulu (Accounting Principles Board)
BDDK:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST:	Borsa İstanbul
BOBİ FRS:	Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı
CEO:	Üst Düzey Yönetici (Chief Executive Officer)
FASB:	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board)
GMM:	Genelleştirilmiş Momentler Metodu
IASB:	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board)
IFC:	Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation)
İMKB:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP:	Kamuyu Aydınlatma Platformu
KGK:	Kamu Gözetim Kurumu
KYDN:	Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu
MSUGT:	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
NYSE:	New York Borsası (New York Stock Exchange)
OECD:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ROA:	Aktif Kârlılığ (Return on Assets)
ROE:	Özsermaye Kârlılığ (Return on Equity)

SEC:	ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (Securities and Exchange Commission)
SIC:	Standart Sektör Sınıflandırması (Standard Industrial Classification)
SOX:	Sarbanes-Oxley Yasası
SPK:	Sermaye Piyasası Kurulu
TKYD:	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TMS:	Türkiye Muhasebe Standartları
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
TÜSİAD:	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
VUK:	Vergi Usul Kanunu
YKB:	Yönetim Kurulu Bağımsızlığı

GİRİŞ

Dünyanın ekonomik sistemi sürekli gelişmekte ve değişmektedir. Özellikle 1990'lı yılların başlarından itibaren hız kazanan değişim ve güncellemelere ayak uyduran şirketler rekabet avantajını elde ederken, ayak uyduramayan şirketler çeşitli skandallar, krizler ve iflaslar ile karşı karşıya kalmıştır. Bu yıllardan sonra yaşanan skandallar ve finansal krizler ise güvenilir finansal tablolara olan ihtiyacı artırmış ve muhasebe uygulamalarındaki eksiklikleri ortaya koymuştur. Bu eksiklikleri gidermek amacıyla atılan en önemli adımlardan biri kurumsal yönetim uygulamalarıdır. Kurumsal yönetim, şeffaflığı ve hesap verebilirliği esas aldığından; uygulandığı alanlarda doğru, tarafsız ve net bilgilere erişilmesine olanak sağlamaktadır. Güvenilir finansal tablo ve muhasebe bilgilerine ulaşabilmenin diğer önemli bir yolu ise muhafazakâr muhasebe uygulamalarıdır. Muhafazakâr muhasebe, “gerçekleşmemiş kârları dikkate alma fakat gerçekleşmesi olası zararları dikkate al” prensibine dayandığından şirketlerin şişirilmiş kâr rakamlarına yer vermesini engellemekte ve belirsizliklere karşı önceden önlemleri alıp karşılık ayırmalarını sağlamaktadır.

Kurumsal yönetim ve muhafazakâr muhasebe, işletmenin etkinlik ve verimliliğini artırma; güvenilir, şeffaf, net ve doğru bilgi sunmasını sağlama; belirsizliklere karşı ihtiyatlı davranma; verilen kararlarda bağımsız olma; ilgili tarafların menfaatlerini koruma; yapılan faaliyetlere ilişkin hesap verebilir olma vb. gibi amaçların gerçekleşmesi için uygulanmaktadır.

Kitabın konu edindiği çalışmanın amacı, 2008-2018 yılları arasında Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren 156 firmanın verileri kullanılarak, kurumsal yönetim ve muhafazakâr muhasebe ilişkisini dinamik panel veri analizi aracılığıyla tespit et-

mektir. Kurumsal yönetimin ölçümünde kurumsal yönetim derecelendirme notu ve muhafazakâr muhasebenin ölçümünde ise tahakkuk esaslı ölçüm yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, muhafazakâr muhasebe ile kurumsal yönetim arasında pozitif ve anlamlı etkiler tespit edilmiştir.

Kitabın birinci bölümünde kurumsal yönetim kavramının tanımı, tarihsel gelişimi ve uygulamalarına, ikinci bölümünde muhafazakâr muhasebe kavramının tanımı, gelişimi, muhasebe uygulamalarındaki yeri ve ölçüm yöntemlerine, üçüncü ve son blmde ise kurumsal yönetim ile muhafazakâr muhasebe ilişkisine, konulara ilişkin yapılan literatür araştırmalarına ve Borsa İstanbul örneğine yer verilmiştir.